

Novel·la Joan Triadó

CRÍTICQUES

L'excel·lència proustiana d'Emili Teixidor

Som als primers anys del franquisme, en un poble de la plana de Vic, vora el Ter, al girant que fa el riu cap a les Guillerries, però a prop de trobar-se amb la riera de les Gorgues. En una masia de certa pretensió i molta terra, situada a fora del nucli urbà, se celebra, per més d'un motiu, un gran dinar. S'hi esperen convidats importants, però com que hi aniran tard, les dones comencen a repartir l'arròs que en la gran cassola ha arribat de la cuina. Un avi més aviat silenciós ocupa el cap de taula, però la veu cantant és l'hereu, en Maties, amb la filla gran al costat i al seu volt tota la família. Eufòric més que mai, compta amb el fet que aquell mateix dia els convidats el nomenaran alcalde, en lloc de l'actual (dit Florian), que ha caigut de l'escambell.

Un segon motiu digne per endavant de celebració és per a l'hereu el casament de la "pubilla", que diu ell, en el qual els mateixos convidats tindran també un paper rellevant, gairebé el principal, que és el polític. Això ha de passar al cap de quinze dies.

Tot podria anar així, en plena prepotència, si factors molt seriosos no ho entrebanquessin fins a reduir-ho al no-res. Però com que la veritat de la novel·la i la seva qualitat narrativa excel·leixen en l'expressió de la lentitud, gairebé proustiana, dels

L'autor mostra que la nafra estava més oberta que mai i que ningú no se'n podia desentendre

fets, la descripció de les motivacions dels personatges va portant a poc a poc al mateix passat, causa i raó del present, en el qual el temps s'estira durant dos dies, separats per les dues parts en què està dividida la novel·la. Tant en un dia com en l'altre tot és parlar dels forasters, els convidats, els

quals des de les seves altures polítiques han de canviar la vida de la població.

De fet *Els convidats* és una novel·la històrica, d'un temps i d'un lloc que l'escriptor tracta amb una emoció profunda perquè, dic jo, li pertanyen, com la seva infància. Un nen de deu anys s'adona de molt d'allò que l'envolta, més que els grans no es pensen. Tant en *Retrat d'un assassí d'ocells*, com en l'obra mestra de la seva novel·lística fins ara que és *Pa negre*, Emili Teixidor excava una terra fangosa, amarada de sofriment i del perquè sí de tanta indignitat. N'extreu a poc a poc una gent que és la diversitat vivent, però lligada i ben lligada, com havia promès el dictador. I tanmateix, no se sap com, del manat encongit en sorgeixen al capdavall un ram de flors i una veu.

Sí, *Els convidats* és una novel·la de denúncia i la més equilibrada -i per tant més eficaç- de les que conec en català; però no s'atura a presentar els fets des de fora: s'alenteix molt, proustianament, a fer-ho veure tot des de dins dels personatges i fins i tot des de l'aire que vola pel bosc i des del Ter esvalotat. El mal és més subtil si tot el que hi participa passa del sostingut de l'interior de les persones, afegit a l'alta entonació que obté en la novel·la. Així, a ningú no li hauria de passar per alt que és més perillós l'acció que el cregut literat falangista dit Ruy (com podia dir-se Luys) exerceix sobre el jove protagonista de la novel·la, en Narcís (que podria anomenar-se Miquel o Emili), perquè s'incorpori als que aviat escriuen al setmanari *Estrella* (per què no *Destino*?) i deixi el poble i el traeixi des de Barcelona.

No sabem si els gestos de supèrbia i la mentida s'imposaran, perquè la grandesa de la novel·la és deixar-nos dit que res no s'ha acabat, que els fills pengen de les vores del tapís: uns vénen del bosc animat, els altres de l'asil sòrdid, i la mort de casa del cregut hereu de la mascarada. El poble l'endevinem arraulit, entre la fàbrica i el riu (per què no -ves per on!- Roda de Ter?) i hi coneixem el seu rec-

Novel·la Xavier Pla

Derelictes

Segons la definició del diccionari de l'IEC, un *derelictes* és una nau abandonada que sura a flor d'aigua. També poden ser les restes d'un vaixell naufragat. Moltes de les pàgines d'aquell insuperable narrador que va ser Joaquim Ruyra (per desgràcia, tan poc present en els nostres dies) contenen imatges, evocacions, recreacions i descripcions de derelictes, reals o figurats, al litoral del sud de la Costa Brava. Ruyra és el mestre del to menor i de la narració breu i contundent. És l'autor que porta la concreció de la realitat al deliri simbòlic i transcendent. És el nar-

rador que presenta uns personatges extasiats davant del mar i d'una natura primitiva fins que, de cop, evoluciona cap a un realisme sovint sinistre, un territori vague d'irrealitat i una fantasia de malson.

En la seva última novel·la, Toni Sala (Sant Feliu de Guíxols, 1969) presenta voluntàriament una esplèndida *marina* que deriva ben aviat en un sòrdid *boscatge*, una novel·la tensa i angoixant en què un trist protagonista, convertit en un veritable derelictes, retorna als seus espais d'adolescència, a la Costa Brava. Autor de la inoblidable *Pere Marín* (1998), Sala ha anat publicant aquests últims anys diverses

obres que donen fe de l'exploració d'espais reals i imaginats i de la seva voluntat d'assajar noves formes narratives. Des de la famosa *Petita crònica d'un professor de secundària* (2001) fins als retrats narrativitzats de *Comelade*, *Casas*, *Perejaume* (2006), passant per *Un relat de la nova immigració africana* (2003) i *Autostop* (2006), Sala s'ha convertit en autor que domina com ningú la prosa d'aparent to menor amb unes impressionants dosis de càlcul narratiu i precisió estilística.

Picar l'ullet al lector

A *Marina*, no és difícil comprovar que l'autor juga a picar l'ullet al lector advertit que tingui uns mínims coneixements sobre la seva biografia. El protagonista de la novel·la es diu Toni, és un professor de literatura a secundària que se sent

cremat i retorna a uns espais geogràfics d'infantesa que són els mateixos de l'escriptor: el triangle format per la línia Sant Feliu de Guíxols, S'Agaró i Platja d'Aro i, a l'interior, una hípica en plena Vall d'Aro. Són uns paisatges "ajustats a uns desitjos que s'afinen sense clemència", una geografia de la costa, la de la Vall d'Aro, que sorprendentment no va interessar Josep Pla, i una carretera, la de Sant Feliu a Tossa, no treballada ni pel mateix Ruyra i encara avui gairebé verge literàriament parlant.

Uns dies abans de la revetlla de Sant Joan, el protagonista s'instal·la a l'apartament que el seu germà té a S'Agaró. Després de carregar les culpes de la seva crisi als seus estudiants, a les famílies desestructurades i a tot el sistema públic d'educació, continua tenint tendències suïcides,

CRISTINA CALDERER

Emili Teixidor torna als anys de la postguerra

Els convidats

Emili Teixidor
Columna
Barcelona, 2010
Preu: 20 euros
Pàgines: 256

En alguns capítols, però, amb una força descriptiva de tot un altre ordre, la novel·la ens arrossega cap a l'èpica. És la lluita d'un home que per escapar-se dels treballs forçats es deixa endur per la riuada del Ter (com la que hi hagué l'any 1940, per l'octubre, o bé encara una altra de posterior) i assoleix anar prou avall perquè no el vegin però a temps d'arrapar-se al ribatge; sense deixar de veure com un punt de llum, fix i llunyà, la imatge de la seva filla, enduta i reclosa qui sap a quin dels asils de *re-generació* per a fills de presoners...

Tanmateix, quan escau, res no s'amaga de les barbaritats de l'altre bàndol, del que anomenàvem *el nostre*. El vicari recorda al rector que al poble van matar el rector d'aleshores i onze persones més i li recorda que ell mateix va haver de fugir per salvar la pell. És clar que Mn. Mansuet li respon que tots dos bàndols van cometre barbaritats i que ell és partidari de pregar per tots. "La música els espera a tots", diu. Sí, de debò, la guerra s'havia acabat, però els seus dits llargs s'aferraven a l'ànima de la gent, com es demostra a la segona de les dues parts de la novel·la i a la seva fi: la nafra és més oberta que mai i ningú no se'n pot desentendre. Així s'enfonsa del tot l'impresentable i poderós senyor del Nou Ordre.

Una novel·la que comença amb l'arribada de la cassola de l'arròs no sembla, així com així, *prou-tiana*. Ho és en la suficiència efímera dels poderosos -els convidats- i en la recança pròdiga d'un temps perdut, dels vençuts. Hi ha encara, entremig, el dubte d'aquells als quals tot se'ls conjuga en present. És l'home nou? No és dels convidats ni ha fet tard. Però li toca cloure el text: "I ell, en Narcís, va sentir que l'omplia una mena de buidor, una estranyesa sobtada, una aturada de cos i cervell, que el va deixar paralitzat per un moment, sense saber què fer ni què pensar. Com si esperés que algú li digués el que havia de fer i com s'havia de trobar". Una gran novel·la.*

tor, músic (Bach) i de bona mena, i el seu nou vicari portador del nacionalcatolicisme; mentre el senyor mestre, desterrat (per dubtós), és foragitat per pellós. De tot s'ocupa el cap local del Partit. Ben al marge, coneixem la curandera, la Marededeueta i la seva mig confident i col·laboradora, la Pepa Cadiraire. Amb quin inigualable candor de mestre, de qui estima l'ofici, el novel·lista s'entreté a fer parlar

per ell mateix el món interior de les seves criatures! De vegades força i fins i tot llargament, i així aconseguix d'entrar amb profunditat i amb coherència fins a la intimitat a la qual volia fer arribar la novel·la en el tracte amb els personatges. La prosa narrativa es deixa anar, sempre sense presses, sense tòpics ni frases fetes, fins al límit de compartir la recuperació del passat a la qual porta la mateixa vida.

MIQUEL ANGLARILL

Toni Sala ens ofereix la seva tercera novel·la

deixa el gimnàs, visita el psiquiatre, es posa a plorar davant del televisor, que, indiferent, mostra imatges de diversos *reality shows*.

Uns dies de retorn solitari al seu poble natal semblen el remei plàcid i positiu per posar les coses a lloc. No han arribat els turistes i els barcelonins encara no han ocupat els seus apartaments, que s'esperen, buits. Toni passeja desorientat per un Sant Feliu de comerços tancats i magribins als bancs de les places. Fins que el retrobament casual d'una antiga amiga, idolatrada durant l'època de l'institut, no tan sols li permet constatar el pas irremediable dels anys sinó que el desestabilitza emocionalment fins al final. Un molí d'aigua, vigilant omnipresent, testimoni mut de les anades i vingudes amb cotxe del protagonista,

girant sempre a pinyó fix, assenyala la monotonia aclaparadora del pas del temps.

Gabri, una noia alemanya dues dècades més jove que ell, encarna els seus fantasmes eròtics. El protagonista té un component sàdic important i, impotent, es revela amb una violència que el sorprèn a ell mateix. Entre les dues noies, que podrien ser mare i filla, Toni s'adona que ha viscut més en poques hores que en els últims mesos. Decidit a no deixar mai de pitjar l'accelerador del seu cotxe, vigila i espia desesperadament, contacta amb l'exmarit de la primera, assetja la segona, fins que l'horitzó negre del mar i el safareig d'aigua silenciosa i inquietant de les roques semblen advertir-lo dels perills que corre, del penya-segat que trepitja.

A la segona part, més estàtica, més negra, Sala, que segueix l'estela de Ruyra però, a més, ha llegit Pla i, sobretot, Porcel, fa de la descripció impressionista del paisatge de la carretera de Sant Feliu a Tossa, entre la realitat més concreta i el malson, el protagonista absolut del llibre. És una zona espessa, plena de pins arrapats i figueres de moro, "un dels precipicis més refinats del planeta", amb hotels dels anys 60 abandonats i cales que conserven restes de cotxes estimbats. De vegades, amb un lirisme tenyit de terror: "La vena seccionada del sol ja començava a amagar-se darrere les muntanyes. La badia semblava una bassa de sang". Toni busca llum i s'asfixia, es fica a l'aigua i s'arruga, envelleix, però al final el naufrag troba allà on agafar-se.*

Marina

Toni Sala
Edicions 62
Barcelona, 2010
Preu: 18,50 euros
Pàgines: 144